

Г. В. КОРЖ

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди,
Харків

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ: СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ТА ЕТНІЧНИЙ ВИМІРИ

Поняття «національно-патріотичне виховання» як суспільна категорія науково-прикладних досліджень і виховних практик зазнає впливу з боку ідеологічного дискурсу. В статті аналізується громадянський (політичний) та національний (етнічний) виміри національно-патріотичного виховання, доводиться їх залежність від трактування понять «нація» і «патріотизм». Стверджується, що конституційний патріотизм не заперечує, а навпаки, сприяє формуванню етнонаціонального патріотизму, є необхідним для політичної консолідації нашого суспільства.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, нація, патріотизм, батьківщина, конституційний патріотизм, громадянський патріотизм, етнонаціональний патріотизм.

Постановка проблеми.

Визначення подальших перспектив розвитку вітчизняної освіти взагалі та національно-патріотичного виховання зокрема, не може здійснюватися без урахування соціально-політичних та культурних змін, що відбуваються в українському, європейському та світовому просторах. Становлення системи національних цінностей породжує змагання серед політичних сил за вплив на освіту, яка відіграє незаперечну роль у формуванні підвалин нації. Виховання є цілеспрямованим процесом, який орієнтує на досягнення визначеної мети як ідеального передбачення результатів процесу. До нормативно-правового забезпечення національно-патріотичного виховання відносяться Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття», Концепція національно-патріотичного виховання, Концепція національного виховання, міжнародні документи (рекомендації ЮНЕСКО «Про виховання в дусі миру», «Резолюція з прав людини», «Конвенція про права дитини»). В державній національній програмі «Освіта: Україна XXI століття» головна мета національного виховання визначається як набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави [13]. В Концепції національно-патріотичного виховання підкреслюється, що ідеалом виховання виступає різнобічно та гармонійно розвинений національно свідомий, високоосвічений, життєво компетентний громадянин, здатний до саморозвитку та самовдосконалення [15]. Декларативність, розмитість

положень нормативно-правової бази національно-патріотичного виховання, непослідовністю громадянського та національного виховання на практиці, свідчать про відсутність в державній політиці та виховній практиці чітко визначеної стратегії національно-патріотичного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні засади національно-патріотичного виховання досліджувалися в працях І. Беха, А. Бойко, В. Бондара, С. Гончаренка, П. Кононенка, В. І. Лозової, Н. Мосейчук, Г. Тронько, О. Савченко, О. Сухомлинської та інших науковців. У вітчизняній педагогіці виділяють громадянський і національний аспекти виховання, які є складовими національно-патріотичного виховання [10;12]. Показово, що в перші роки незалежності України найважливішим соціально-політичним завданням постала реалізація проекту творення нації, в основі якого лежала теорія «етнічного ядра» і який фактично був етнонаціональної спрямованості. З початком 1990-х років розпочався процес українізації системи освіти, як зазнає Г. Касьянов, мова йшла про її відповідність новій ролі титульної нації [7, с.126]. В педагогічній науці та виховній практиці національно-патріотичне виховання зводилось до виховання національного, яке мало бути в основі етнічно спрямованим, громадянське виховання розглядалося як другорядне, як складова виховання національного (етнічного за змістом). В сучасній науковій і навчальній літературі більшість визначень, які так чи інакше стосуються національно-патріотичного виховання зводяться до двох варіантів. В першому, громадянське виховання і національне (етнічне) виховання визнаються як окремі, рівноправні напрямки виховання, в другому, в залежності від теоретичного підходу, визнається підпорядкованість цих напрямків виховання одне одному.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Варто зазначити, що поняття «національно-патріотичне виховання» як суспільна категорія науково-прикладних досліджень і виховних практик зазнає впливу з боку ідеологічного дискурсу. Додамо також, що поняття «національно-патріотичне виховання» в окремих концепціях та наукових дослідженнях набуває різних значень в залежності від того в рамках якого теоретичного підходу його розглядають, мислення авторів (автора), певної ідеології тощо. По суті, «національно-патріотичне виховання» набуває функціонального (інструментального) значення, виступає певним засобом досягнення політичних (ідеологічних) цілей. Якщо ж говорити про реалізацію політичного, а не етнічного проекту творення нації в сучасних соціально-політичних і культурних умовах, то конкретизація основних засад національно-патріотичного виховання постає нагальною проблемою концептуального гатунку. У статті обстоюється теза про те, що внаслідок відсутності в нормативно-правових документах і наукових дослідженнях єдиного погляду на стратегію національно-патріотичного виховання в сучасних соціально-політичних і культурних умовах, виникає необхідність конкретизувати зміст національно-патріотичного виховання як поняття соціальної теорії та практики.

Національно-патріотичне виховання: соціально-політичний та етнічний виміри

Виклад основного матеріалу дослідження.

Питання взаємовідношення політичного (громадянського) та національно-культурного (етнічного) вимірів національно-патріотичного виховання залежить від трактування понять «патріотизм» і «нація». Сьогодні термін нація має щонайменше два основних тлумачення: перше (громадянсько-державне) наполягає на неспецифічності етнічної складової, позаяк ґрунтоване на громадянській приналежності, друге (етнічне, етнографічне), навпаки наполягає на етнічній приналежності. «Універсальне» ж визначення нації як людської спільноти, на думку дослідника нації й націоналізму Г. Касьянова, включає в себе культурні, мовні, територіальні, економічні, соціальні, соціально-психологічні й політичні характеристики. Проте, «жодна з цих характеристик не може претендувати на домінуючу роль». Домінуючість тієї чи іншої з наведених ознак визначається конкретними умовами становлення й розвитку тієї чи іншої нації, історичною ситуацією, рівнем політичного розвитку нації тощо [6, 40]. Варто зазначити, що серед перелічених чинників найважливішими для розуміння природи нації є політичний та етнічний чинники. У контексті сучасних дискусій стосовно української політичної нації та платформи національної ідентичності серед наявних позицій можна виокремити дві основні. Прихильники першої спираються на погляди Б. Андерсена, який пропонує таке визначення нації: «...це уявлена політична спільнота – при тому уявлена як генетично обмежена і суверенна» [1, с. 22]. Концепції нації як «уявленої спільноти» серед суспільствознавців дотримуються Я. Грицак, Ю. Габермас, Г. Касьянов, Косс-Євсевіцький Богуміл, Р.Маєр, Ж. Мінк, Л. Неймайер, Н. Яковенко та ін. Оцінюючи українську ситуацію та вибір перспектив, вони вважають, що внаслідок нецілісності української політичної історії та наявності сучасної мовної ситуації консолідація суспільства має здійснюватися на громадянській основі. У цій позиції можна виокремити принаймні два варіанти. Перший не заперечує, що українська політична нація повинна володіти культурною самобутністю; основою виховання та освіти мають бути мова, знання української історії, Конституції, повага до політичних символів; ідеологічною основою цього процесу має бути передусім український патріотизм, але водночас, визнають тривалість та покладаються на стихійність процесу становлення етнонаціональної свідомості та зусилля культурної еліти. Другий варіант означеного підходу може бути охарактеризовано як позиція становлення виключно політичної нації, яка не обов'язково повинна мати українські ознаки [9]. Прихильники другої концепції української нації спираються на теорію етнічного ядра нації Е. Сміта, згідно якої нація – це колектив людей, «що має власну назву, свою історичну територію, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну масову громадянську культуру, спільну економіку і єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів» [17, с.23]. У відповідності з цією позицією українська етнічна нація може бути основою для громадянської консолідації – для творення політичної нації. У цьому підході державницький патріотизм, вищезначеної першої позиції, вважається хоч Національно-патріотичне виховання: соціально-політичний та етнічний виміри

необхідним, але недостатнім, тому що сам по собі не усуває успадкованих від імперії стереотипів нетерпимості до культурної самобутності української та інших націй, крім російської. Тому освіта і виховання мають бути спрямовані на подолання стереотипів, без чого громадянська солідарність, українська політична нація не матиме глибшої етико-психічної основи [9].

На думку В. Фадєєва праця Е. Сміта, бракує розрізнення між аналітичними і практичними категоріями [21, с. 137]. Очевидним є, що процес формування української політичної нації, національної ідентичності має враховувати особливості історичного шляху та соціально-культурні реалії сьогодення суспільства. Можна погодитися з думкою Ю. Зерній, яка вважає, що методологічно виправданим є комплексний підхід в осмисленні феномена нації, за якого її політичні (громадянські) та етнокультурні складові включно з історичною пам'яттю не протиставляються, а тісно пов'язуються [4, с. 107].

З'ясуємо зв'язок понять «нація» і «патріотизм». Треба наголосити, що, по-перше, патріотизм - явище соціально-історичне, в різні історичні епохи воно має конкретні прояви; зміст поняття «патріотизм», як і зміст поняття «нація», еволюціонує у часовому вимірі під впливом панівних філософських та ідеологічних доктрин, по-друге, якщо слово «нація» широко використовується суспільствознавством, то слово «патріотизм», як зазначає Г. Касьянов, залишається здебільшого у сфері публіцистики, літератури, побутової свідомості [6, 139], при цьому якщо термін «нація» викликає певні дискусії з приводу змісту поняття, то слово «патріотизм» належить до більш усталених категорій. Етимологічно слово «патріотизм» походить від латинського «patrio» - батьківщина - країна батьків, країна твого народу. В свою чергу, слово «patrio» веде родовід від «pater» - батько - кровний і духовний отець. У словниках та енциклопедичних виданнях патріотизм визначається через любов до Батьківщини. Одне із найавторитетніших енциклопедичних видань Larousse трактує «патріотизм» як любов до вітчизни, тобто країни, міста, місця де народився, спільноти індивідів, які мешкають на одній землі, єдині у своїх культурних прив'язаностях і в прагненнях захищати свої цінності [23, с. 667]. Укладачі "Словника іншомовних слів" під патріотизмом розуміють "любов до своєї батьківщини, відданість своєму народові, готовність до подвигів і жертв в ім'я інтересів своєї вітчизни" [16, с.720]. У Радянському енциклопедичному словнику патріотизм знову ж визначено через "любов до Батьківщини..." [18, с.988]. Навіть короткий аналіз довідкової літератури дозволяє стверджувати, що загальним для визначення патріотизму, незважаючи на термінологічну відмінність, є любов до батьківщини.

В науковому і публічного дискурсах не заперечують такого виокремлення, суперечності виникають коли починають з'ясовувати що повинно бути в основі патріотизму: любов до свого народу, нації чи людства в цілому, країни, міста, місця, де народився, спільноти індивідів, які мешкають на одній землі, єдині у своїх культурних прив'язаностях і в прагненнях захищати свої цінності. Як наслідок виникають різноманітні Національно-патріотичне виховання: соціально-політичний та етнічний виміри

визначення патріотизму, деякі мають політичні конотації, пов'язані з ідеологією: «державницький патріотизм» (громадянській націоналізм), «державний патріотизм», «конституційний патріотизм», «громадянській патріотизм», «політичний патріотизм», «український національний державний патріотизм», «національний патріотизм», «українській патріотизм», «імперський патріотизм», «етнічний патріотизм», пов'язані зі становленням етнонаціональної свідомості українців, «топологічний патріотизм», пов'язаний з місцевістю де народився, «малою Батьківщиною», «ненаціональний патріотизм» та «патріотичний націоналізм», «космополітичний патріотизм» («інтернаціоналістській націоналізм»), «особистий патріотизм». Дослідники явища патріотизму та змісту національно-патріотичного виховання, які спираються на «теорію етнічного ядра» нації, акцентують національно-культурні, природні, ментальні аспекти патріотизму та національно-патріотичного виховання. Таке трактування патріотизму тлумачиться згідно з романтичною традицією, яка веде свій родовід від Г. Гердера, Й. Фіхте, Дж. Мацціні. Директор Національного науково-дослідного інституту українознавства П. Кононенко вважає, що виявом патріотизму є націоналізм. Дослідник пише: «Історичний досвід переконливо доводить, що справжній патріотизм не може бути ні наднаціональним, ні позанаціональним. Це явище завжди національне, бо воно – не тільки продукт соціально-історичного розвитку, але й генетико-біологічного, природно-ментального [8, с.347, 348]. Відомий українській історик Я. Калакура пов'язує українській патріотизм з визнанням лише однієї «національної» версії історії: «Навіть у деяких новітніх навчальних посібниках нав'язується думка про благо переяславського союзу під гаслом «навіки разом», а встановлення радянської влади і включення України до Союзу РСР трактується як волевиявлення українців. Провідники і патріоти визвольних змагань, ветерани Української повстанської армії, учасники українського руху опору ще нерідко фігурують як націоналісти і вороги українського народу. Але на фальшивій, спотвореній історії справжнього патріота не виховаєш, національного консенсусу не досягнеш. Тільки засвоєння правдивої історії українського народу – закладає благодатний ґрунт для проростання тих почуттів, які вкрай необхідні нації: патріотизму, жертвності, нескореності, любові до рідної землі, поваги до предків, толерантного ставлення до інших етносів, високих християнських чеснот» [5, с.207]. В окресленому підході є багато слушного, зокрема він наголошує на розвитку та дослідженні української культури, історії, розповсюдженні української мови, акцентує небезпеку гальмування українських національних інтересів певними політичними силами тощо. Як підкреслює М. Попович, «нації, етноси сильніші тоді, коли розвиненіша їх культура. Особливо очевидним це стає у ході зростання міст, урбанізації культури і всього суспільного життя» [14, с.57].

Друга стратегія національно-патріотичного виховання спирається на погляди, які обстоюють становлення виключно політичної нації, яка не обов'язково повинна мати українські ознаки [19]. І перша, і друга стратегії, Національно-патріотичне виховання: соціально-політичний та етнічний виміри

які наявні в науковому дискурсі та сучасній масовій свідомості, врешті-решт призводять не до усвідомлення органічного зв'язку сучасного буття з історією, а до відчуження від неї. Сучасність за такого підходу не зіставляється з історією, а протиставляється їй. Минуле уявляється у вигляді чи позитивної, чи негативної альтернативи сучасності, що позбавляє особистість можливості усвідомити історичність власного буття. Додамо також, що патріотичне виховання у етнічному вимірі спирається переважно на чуття, здобуває форми «партикулярного патріотизму». Зрештою, пошук стратегії патріотичного виховання потрапляє в дилему протистояння соціально-політичного та національно-культурного змісту, подолання якої, на нашу думку, має відбуватися на засадах етики спільної відповідальності, обґрунтування основних етичних норм і цінностей, які мають визначати принципи національно-патріотичного виховання. Універсалістські норми і цінності не заперечують, партикулярного, етнонаціонального патріотизму. Як підкреслює провідний український науковець з питань етики В. Малахов, якщо вибирати між загальнолюдськими та локальноспільнотними моральними орієнтаціями та цінностями, то перевагу слід віддавати загальнолюдським, універсальним нормам моральності [11, с.74, 75].

У західноєвропейській теорії моралі принцип універсалізації розробляється насамперед німецьким філософом К.-О. Апелем. Він обґрунтовує етику сучасного світу, виходячи з комунікативної трансформації філософії. Дослідник в дискусії з англо-американським комунітаризмом з'ясовує питання: як можливий сьогодні патріотизм, і наскільки він сьогодні необхідний? Апель не заперечує партикулярного, етнонаціонального патріотизму в сенсі філософії комунітаризму Ч. Тейлора, без нього людина «не в змозі отримати чи зберегти свою особисту ідентичність», але водночас він додає, що «конституційний патріотизм як специфічно постконвенціональний патріотизм, підґрунтям якого є трансцендентальний комунітаризм ідеальної комунікативної спільноти як гранична регулятивна ідея, сьогодні має здобути нормативно-моральну перевагу» [2, с.388]. Апель відстоює доповнювальність конституційного і етнонаціонального патріотизму, при цьому перший має пріоритет та потребує завершення останнім. Сучасна людина перебуває в напруженні між партикулярно-історично зорієнтованим патріотизмом і узгодженим з універсалізмом конституційним патріотизмом, - і тому вона у разі справді небезпечної ситуації має надавати останньому перевагу [2, с.392].

Ідея фундаментального ціннісного порядку, що є єдиним для громадян як однієї країни, так і міждержавних утворень, лежить в основі концепції «конституційного патріотизму», яка прив'язує патріотизм до конституції, політичних свобод та відповідних їм інститутів. Конституційний патріотизм, на відміну від партикулярного, етнічного патріотизму, не обмежується горизонтом «внутрішньої» моральності, визнає універсалістську етику, що ґрунтується на загальнолюдських цінностях і правах людини, поваги до прав національних менших та інших соціальних спільнот, толерантності (ідеї релігійної, соціальної, культурної терпимості), політичному, економічному

Національно-патріотичне виховання: соціально-політичний та етнічний виміри

та ідеологічному плюралізмі тощо [22, с.92-126]. Засновником цієї концепції є відомий німецький філософ, теоретик комунікативної демократії Ю. Габермас. Додамо також, що «конституційний патріотизм», «громадянський патріотизм», полягає насамперед, у тому, що треба бути не просто патріотом своєї нації тільки тому, що вона твоя, в тому, щоб бути патріотом «конституції» своєї держави, в якій гарантовано права та свободи громадян. Це вже не топологічний, етнічний, національний, а насамперед, політичний патріотизм, що і є неодмінною рисою саме політичної нації, формування якої пов'язане зі становленням постконвенційного щаблю розвитку моральної свідомості як чинника національної ідеї в її комунікативно-дискурсивному вияві [3, с.48].

Принцип конституційного патріотизму відображений в Хартії основних прав Європейського Союзу (2000 рік) [20]. Хартія підтверджує права, які походять як із конституційних традицій держав-членів, так й зі спільних для останніх міжнародних зобов'язань. Європейський Союз докладає зусиль до збереження та розвитку своїх загальних цінностей - забезпечення свободи, безпеки і справедливості громадян Європи, - водночас поважаючи різноманітність культур та традицій народів Європи, а також національну самобутність держав-членів та способи організації їх державної влади.

Висновки. Процеси глобалізації, складний характер вітчизняних соціокультурних трансформацій змушують конкретизувати національно-патріотичне виховання як поняття соціальної теорії та практики. В теоретичній площині концептуалізація національно-патріотичного виховання має враховувати як об'єктивність існування нації, так конструктивістську діяльність людей, суспільних інститутів по її формуванню і розвитку. На рівні особистого буття патріотизм має два виміри: перший пов'язаний з відношенням людини до держави, нації (як громадянської спільноти), народу, суспільства, Батьківщини; другий виявляє себе через відношення людини до сім'ї, родичів, рідної землі, малої Батьківщини. Пріоритетним напрямком національно-патріотичного виховання має стати громадянське виховання на основі конституційного патріотизму, як гранично регулятивної ідеї, яка передбачає дотримання рамок Конституції держави, повагу до прав і свобод людини.

Перспективи подальших наукових досліджень

Проблема збереження національної ідентичності у добу глобалізації, що постає перед державною політикою в сфері національно-патріотичного виховання, потребує пошук виховних стратегій як в теоретичному, так і практичному сенсі.

Список використаної літератури

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти: Міркування щодо походження й поширення націоналізму / [переклад с англ. В. Морозов] – [2-ге вид., перероб.]. - К. : Критика, 2001. - 271 с.

2. Апель К.-О. Спрямування англо-американського «комунітаризму» в світлі дискурсивної етики / Ермоленко А. М. Комунікативна практична філософія. Підручник. – К.: Лібра, 1999. – С. 355-371.

3. Ермоленко А. М. Структурні зміни українського етносу як комунікативний чинник національної ідеї // Національна ідея і соціальні трансформації в Україні / М. В. Попович, А. М. Ермоленко, В. Б. Фадєєв та ін. - К. : Український центр духовної культури, 2005. – 328 с.

4. Зерній Ю. Взаємозв'язок історичної пам'яті та національної ідентичності // Політичний менеджмент. - № 5. – 2008. – С. 104-115.

5. Калакура Я. С. Історична пам'ять як чинник самоідентифікації українців // Українознавство. – 2004. – № 3-4. – С. 206-210.

6. Касьянов Г. В. Теорія нації та націоналізму: Монографія. - К. : Либідь, 1999.- 352 с.

7. Касьянов Г. В. Україна 1991—2007: нариси новітньої історії. — К. : Наш час, 2007. - 432 с.

8. Кононенко П. П. Національна ідея, нація, націоналізм: Монографія / Кононенко П. П. – К. : Міленіум, 2005. - 358 с.

9. Лісовий В., Проценко О. Націоналізм, нація та національна держава / Націоналізм: Антологія. / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – [2-ге вид.] - К. : Смолоскип, 2006. – С. XI-XXXII.

10. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – [2-е вид., випр. і доп.]. – Харків : «ОВС», 2002 - 400 с.

11. Малахов В. А. Етика: Курс лекцій: Навч. посібник. – [6-те вид.] – К. : Либідь, 2006. – 384 с.

12. Мойсеюк Н. Е. Педагогіка. Навчальний посібник. – [3-е видання, доп.]. - К. : ВАТ «КДНК», 2001. – 608 с.

13. Освіта: Україна XXI століття / Державна національна програма / Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. N 896 (896-93-п).

14. Попович М. Національна культура і культура нації. – К. : Т-во «Знання» України, 1991. – 64 с.

15. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді / Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерство оборони України, Міністерство культури і туризму України, Міністерство освіти і науки України / Наказ 27.10.2009 N3754/981/538/49.

16. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л. О. Пустовіт та ін. - К. : Довіра, 2000. - 1018 с.

17. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність / [пер. з англійської П. Таращука]. - К. : Основи, 1994. – 224 с.

18. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров. - М. : Сов. энциклопедия. 1989. - 1632 с.

19. Толочко П. П. Несповідимі путі України: Вибрані науково-популярні та публіцистичні праці за 1998—2003 рр. - К. : «АртЕк», 2004. - 240 с.

Національно-патріотичне виховання: соціально-політичний та етнічний виміри

20. Хартия основных прав Европейского Союза / Європейський Союз; Хартія / Міжнародний документ від 07.12.2000.

21. Фадеев В. Соціокультурні тренди та українські перспективи. – Київ : Стилос, 2009. – 194 с.

22. Habermas J. Können komplexe Gesellschaften eine vernünftige Identität ausbilden? In: Zur Rekonstruktion des Historischen Materialismus, Frankfurt aM: Suhrkamp, 1976, pp. 92-126.

23. Petit Larousse en couleurs en couleurs. — Paris : Librairie Larousse, 1980. - 851 p.

A. V. KORZH

Харьковский национальный педагогический университет им. Г. С. Сковороды, Харьков

НАЦИОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ: СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКОЕ И ЕТНИЧЕСКОЕ ИЗМЕРЕНИЯ

Понятие «национально-патриотическое воспитание» как общественная категория научно-прикладных исследований и воспитательных практик испытывает влияние со стороны идеологического дискурса. В статье анализируется гражданский (политический) и национальный (этнический) измерения национально-патриотического воспитания, подчеркивается их зависимость от трактовки понятий "нация" и "патриотизм". Утверждается, что конституционный патриотизм не отрицает, а наоборот, способствует формированию этнонационального патриотизма, является необходимым для политической консолидации нашего общества.

Ключевые слова: национально-патриотическое воспитание, нация, патриотизм, родина, конституционный патриотизм, гражданский патриотизм, этнонациональный патриотизм

G. KORZH

Kharkov National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda, Kharkov

NATIONAL AND PATRIOTIC EDUCATION: SOCIAL, POLITICAL AND ETHNIC DIMENSIONS

The notion «national and patriotic education» as a social category of scientific and applied researches and educational practices is under the influence of ideological discourse. The article deals with social (political) and national (ethnic) dimensions of national and patriotic education; their dependence on understanding the notions «patriotism» and «nation» is proved. It is stated that constitutional patriotism doesn't contradict, but on the contrary, promotes introducing ethnic patriotism, which is necessary for political consolidation of our society.

Key words: national and patriotic education, nation, patriotism, motherland, constitutional patriotism, civil patriotism, ethnic patriotism

Стаття надійшла до редакції 03.04.11р.